VAASAN VESI
VASA VATTEN

1915 – 2015 VUOTTA | ÅR

Puhdasta vettä vuodesta 1915

| Vettä haettiin Kauppatorin vesipostilta hevosvoimin 1915 |

VESI VAASAN HISTORIASSA

Vedellä on ollut suuri merkitys Vaasan historiassa, sillä rannikolla juomaveden saanti on aina ollut haasteellista. 1700-luvun alussa, kun Vaasan asukasluku oli reilusti alle 1 000, kaivoja oli alle 100, ja nekin kauppiaiden ja karjanpitäjien yksityisiä. Yleisiä kaivoja oli vain muutamia. Suuren Pohjansodan jälkeisen väestön tasaisen kasvun seurauksena ulkomaankauppa vilkastui ja kaupunkiasutus tiivistyi. Ongelmia syntyi puhtaan kaivoveden puutteen takia. Siihen aikaan ei vielä osattu yhdistää epäpuhdasta vettä sairauksiin ja niinpä vasta 1830-luvun koleraepidemian jälkeen tietoisuus lisääntyi ja kiinnostus hygieenisten olojen parantamiseksi heräsi.

Suuri huolenaihe tiiviisti asutussa kaupungissa oli myös paloturvallisuus. Väestön huoli olisi kannattanut ottaa huomioon, sillä Vaasan suurpalo vuonna 1852 osoitti juuri veden saannin tärkeyden. Palon jälkeen uusi Vaasa suunniteltiin turvallisemmaksi, mutta koko kaupungin siirto lähemmäs rannikkoa nosti taas esiin huolen veden saannista.

Vuonna 1832, muutama vuosi Turun suurpalon jälkeen, perustettiin valtiollinen Suomen Suurruhtinaan Yleinen Paloapuyhtiö. Palotoimella, vakuutusyhtiöillä ja vesihuollolla oli yhteisiä intressejä parantaa vedenjakelua. Palotoimikunnat hankkivat varansa verottamalla talonomistajia, sillä palosuojeluun oli kaikkien osallistuttava. Talonomistajat olivat erittäin innokkaita ajamaan sekä vesi- että viemärilaitosten etua, sillä he kantoivat myös taloudellisen vastuun m.m. ojituksista ja lietteiden hävittämisestä.

Palovakuutusyhtiöiltä saadut edulliset lainat olivat keskeisiä kaupunkien vesilaitosten perustamisessa. Vuonna 1875 tuli voimaan kunnallislaki joka mahdollisti sen, että kaupungit saattoivat ryhtyä kehittämään omia vesi- ja viemärilaitoksiaan. Kesti kuitenkin kauan ennenkuin Vaasassa ryhdyttiin toimeen.

Vesipula pahenee

1880-luvun lopulla Nikolainkaupungin (Vaasan) väestöluku oli jo noussut yli 10 000:een ja vakava vesipula vaivasi kaupunkia. Kaivoja kaivettiin ja porattiin runsaasti, mutta niiden vedenlaatu ei ollut tyydyttävä. Vesilaitosta ei silti vielä nähty tarpeellisena investointina, mutta kaupungin puhtaanapidosta oli tullut niin suuri ongelma, että yleisen hygienian parantamiseksi oli kiireellisesti tehtävä jotain. Parhaana ratkaisuna pidettiin wc-järjestelmää, joten ryhdyttiin suun-

| Poraajien lakko seisautti työt kesällä 1913 |

nittelemaan viemäriverkostoa, johon rakennusjärjestyksen muutoksella kaikki kiinteistöt velvoitettiin liittymään myöhemmin .

Vuonna 1901, vuosia venyneiden pohdintojen jälkeen, kaupunginvaltuusto vihdoin päätti asiantuntijoiden esityksen perusteella, asettaa vesijohtokomitean suorittamaan tutkimuksia vesijohtoveden hankkimiseksi Karperönjärvestä kaupunkiin. Tukholmasta asti kutsuttiin insinööri J.G.Richter apuun. Tutkimukset kuitenkin todistivat, että pohjavesivarastot olivat riittämättömät ja järven vedessä liian korkea rautapitoisuus. Richter ehdotti tekopohjaveden muodostamista maanvaraisilla imeytysaltailla ja koelaitoksen rakentamista raudan poistamiseksi ilmastamalla ja suodattamalla. Koelaitos rakennettiin heti samana vuonna. Vuonna 1902 vesijohtokomitea katsoi voivansa suositella kaupunginvaltuustolle Richterin ehdottamia toimenpiteitä ja huomautti, että toteuttaminen vaatisi nopeita ratkaisuja, sillä kaupungin väkiluku läheni jo 16 000 ja vesipula oli huutava.

Vielä vuonna 1907 päätöksiä ei oltu saatu aikaiseksi ja tutkimukset jatkuivat parempia vedenhankintalähteitä etsittäessä. Vesijohtokomitea vaihtui ja insinööriapua haettiin tällä kertaa Saksasta. Kuusi vuotta vielä valmisteltiin, neuvoteltiin hinnasta ja yksityiskohdista, kunnes vihdoin keväällä 1913 kaupunginvaltuusto teki ratkaisevan päätöksen saksalaisen insinööri E.Prinzin laatimien suunnitelmien toteuttamiseksi.

Tuumasta toimeen

Rakennustyöt alkoivat jo heinäkuussa 1913. Urakka oli valtava ja sen laskettiin maksavan yli kaksi miljoonaa markkaa. Suunnitelmiin kuuluivat vedenottamo pohjavesikaivoineen, painejohto kaupunkiin, koko kaupungin kattava vesijohtoverkosto, palopostеja ja vesitorni. Kuten suunnitteluvaiheessa, myös rakennusvaiheessa etsittiin parasta asiantuntemusta, tuotteita ja tarvikkeita ulkomaita myöten. Työpäälliköksi valittiin insinööri Kaarlo Tavast Lahdesta.

| Palosaaren sillan viereen asennettiin sukellusjohto talvella 1916 |

Ensimmäinen maailmansota aiheutti häiriöitä työmaalla. Vuonna 1914 työt pysähtyivät viikoiksi dynamiitin puutteen vuoksi. Saksasta tilattuja vesijohtoputkia ja pumppuja jäi tulematta, kuten myös m.m. piki ja pakkausjuutti. Tilattuja tavaroita piti tuottaa itse tai korvata kalliimmilla, sillä hinnat kohosivat voimakkaasti sodan aikana.

Vuosikymmeniä kestäneiden pohjavesilähteiden etsintöjen jälkeen, ja usean koeporauksen perusteella, parhaiten soveltuvaksi vedenhankintalähteeksi valittiin alue lähellä Pilvilampea Vanhassa Vaasassa. Alueelle rakennettiin kuusi betonikaivoa, joista arvioitiin pumpattavan vettä yhteensä noin 9 m³/h. Raudansuodatinlaitos osoittautui mutkikkaimmaksi rakennuskohteeksi, sillä suunniteltua laitosta ei voitukaan toteuttaa m.m. veden korkean rautapitoisuuden takia. Suunniteltu järjestelmä olisi saostunut umpeen. Uudet suunnitelmat laadittiin ja toteutettiin niin, että helmikuussa 1915 päästiin ensimmäistä kertaa pumppaamaan raakavettä suodattimille. Ikävänä yllätyksenä huomattiin, että rauta ei saostunut lainkaan. Vaasan Maanviljelys- ja kauppakemiallisen laboratorion tutkimuksissa selvisi, että rauta oli hapetettavissa jos veden karbonaattipitoisuutta lisättäisiin. Samana kesänä hankittiin soodansekoituslaitteet ja laboratoriossa todettiin vesi vihdoin kelvolliseksi vesijohtovedeksi.

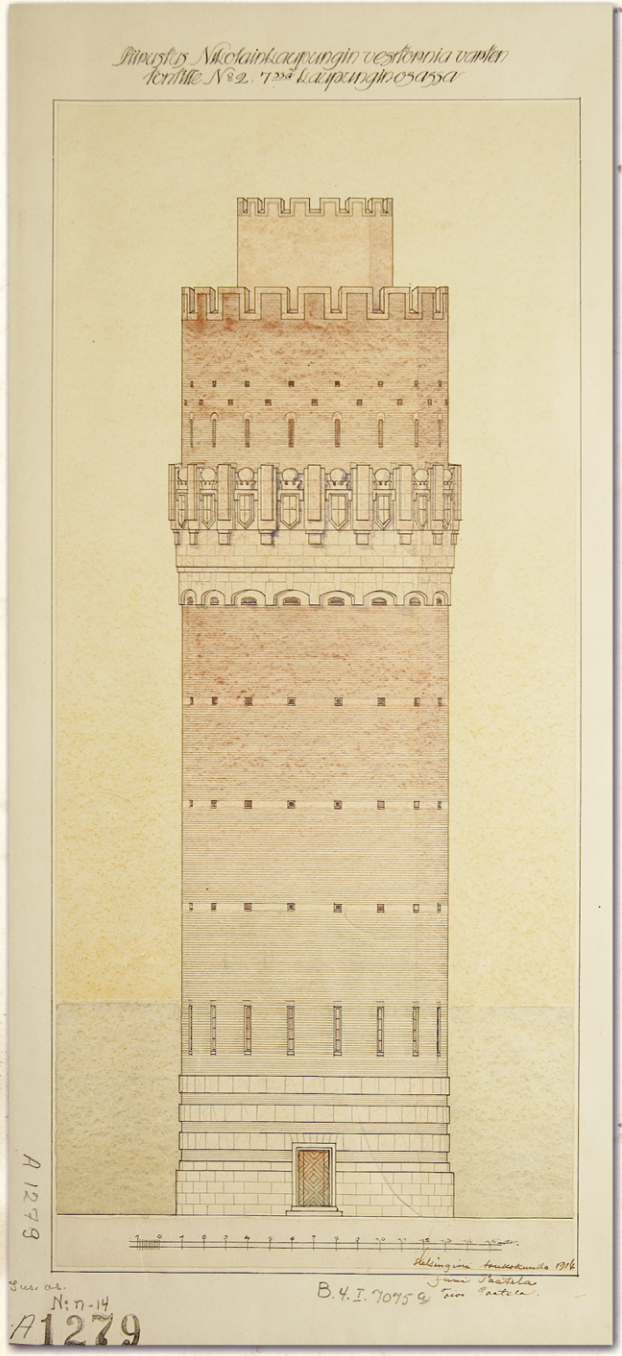
Vesi virtaa vihdoin

Painejohto vesilaitokselta keskustaan täytettiin testaus- ja puhdistustarkoituksessa vesijohtovedellä ensimmäistä kertaa maaliskuussa 1915. Silloin myös tarkastettiin vesijohdon soveltuvuutta palonsammutukseen. Tarkastajina olivat Yleisen Paloapuyhtiön johtaja ja palomestari Helsingistä. Tarkastuksessa todettiin, että paloposteista löytyi vaadittu neljän ilmakehän paine ja osoittaakseen tyytyväisyyttään Kaupunkien Yleinen Paloapuyhtiö myönsi Vaasalle luvatun 500 000 mk lainan. Historiallinen hetki koitti Vaasassa **1.4.1915**, jolloin vettä pumpattiin ensimmäistä kertaa kulutukseen Kauppatorin palopostin kautta. Vesilaitoksen rakennusurakka oli kokonaisuudessaan valmis. Se oli vertaansa vailla oleva ponnistus Vaasan historiassa. Tätä päivää oltiin saatu odottaa pitkään, mutta vihdoin olivat vesipulan ajat ohi Vaasassa.

Viemäröinnin vuoro

Viemäriverkkoa rakennettiin rinnan vesijohdon kanssa 1913 - 1915. Viemärit johdettiin suoraan lähimpään vesistöön, jolloin niitä ei tarvinnut pumpata. Jätevesien haitat alkoivat kuitenkin näkyä varsin pian mm. Onkilahdessa. Viemäriverkoston kuntoon ei vuosiin juuri kiinnitetty huomiota. Vasta 1950-luvulla, kun vesijohtoverkostoja laajennettiin, ryhdyttiin parantamaan viemäröintiä insinöörien Yrjö Virtasen ja Paavo Hyömäen vuonna 1949 laatiman suunnitelman pohjalta. Suunnitelman mukaan esikaupunkien jätevedet tulisi johtaa pumppaamoiden kautta Påttin matalikolle rakennettavalle puhdistamolle ja sade- ja sulamisvedet johdettaisiin pääosin avo-ojiin.

Ensimmäiset jätevedenpumppaamot valmistuivat vuonna 1953 Hietalahteen ja Korkeamäelle. Hietalahteen rakennettiin pieni puhdistamo, mutta se poistettiin käytöstä kaksikymmentä vuotta myöhemmin. Vaasassa toimi useita pienpuhdistamoita 1990-luvulle asti. Koko kaupungin ja Mustasaaren kunnan jätevesien käsittelyyn suunniteltu Påttin keskuspuhdistamo Palosaarella valmistui vuonna 1971. Vaasalaisten elinoloja parantaneet, vuosisadan kestäneet ponnistukset puhtaan veden puolesta, jatkuvat seuraavalla vuosisadalla kunnioittaen historiallisia saavutuksiamme.

| Paatelan veljesten voittoisa tornipiirustus |

VESITORNI

Myöntäessään Vaasan kaupungille lainan vesijohdon rakentamiseksi Kaupunkien Yleinen Paloapuyhtiö asetti ehdoksi mm. sen, että vesitorni rakennettaisiin niin korkealle, että sen ylin vedenpinta olisi +55 metriä meren keskikorkeuden yläpuolella ja sen tilavuus olisi 500 kuutiometriä. Insinööri Prinzin laatimaa suunnitelmaa vesitornille ei tämän takia voitu hyväksyä, joten rakennustoimikunta katsoi tarpeelliseksi järjestää yleisen julkisivukilpailun. Kaikkiaan kyseiseen kilpailuun jätettiin 66 ehdotusta, mikä lienee alansa Suomen ellei maailman ennätys. Palkintolautakunta, joka koostui paikallisista kauppiaista ja arkkitehdeistä, asetti ensisijalle veljesten Jussi ja Toivo Paatelan tekemän ehdotuksen.

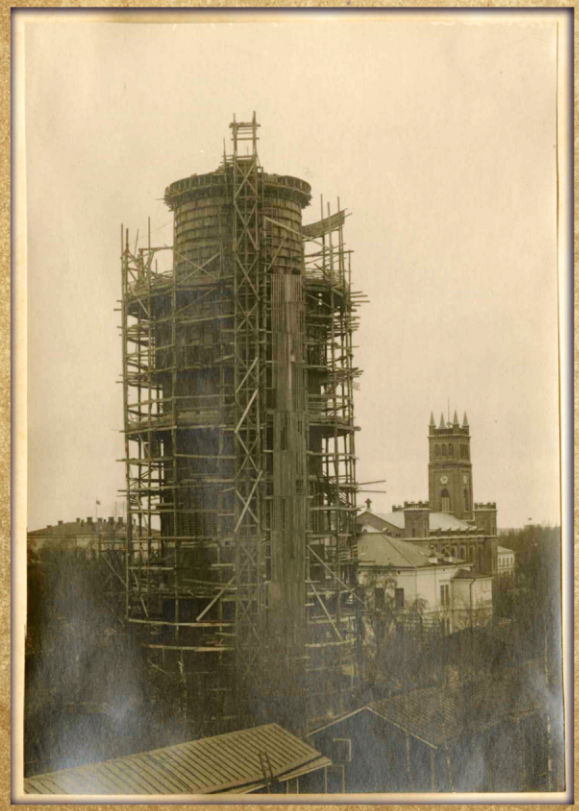
Vesitorni päätettiin sijoittaa tontille no. 25 Kirkkopuistikon varrelle. Saatujen urakkatarjousten perusteella rakennustoimikunta hyväksyi kesäkuussa 1914 Tampereen sementtivalimon ja Rautabetoni OY:n kokonaisurakkatarjouksen hintaan 113 812 mk. Vesitornin julkisivua varten tilattiin ruotsista käsintehtyjä tiiliä. Kaikkia tiiliä ei toki sodan takia pystytty toimittamaan, joten noin kymmenesosa poltettiin Ylistaron tiilitehtaalla. Nämä tiilet erottuvat tornissa vaaleamman sävynsä ansiosta. Tornin koristeelliset kiviornamentit on tehnyt vaasalainen kivenveistäjä Aleksanteri Harjunpää, jonka kädenjälki nähdään myös muualla keskustassa, mm. Hartmanin talossa. Tornin vesisäiliö valmistui helmikuussa 1915, mutta säiliö voitiin toimitusvaikeuksien vuoksi tervata vasta syksyllä, joten torniurakka kokonaisuudessaan hyväksyttiin vasta lokakuussa 1915.

Vaasan vesitorni on Suomen vanhin käytössä oleva vesitorni. Korkeutta sillä on 49 m ja se palvelee vesilaitosta tasoittaen vesijohtoverkoston paineaaltoja. Talvi- ja jatkosotien aikana torni toimi ilmavoimien tähystyspaikkana ja Vaasan ainoa puolustus ilmahyökkäyksiä vastaan olikin vesitornin konekivääri. Nykyisen kaupungin keskustassa se on yksi keskeisiä maamerkkejä, ja sen sisällä on kiipeilyseinä harrastajille.

| Pilvilammen vesilaitoksen ensimmäiset rakennukset nousivat 1915 |

| Vesitorni rakennusvaiheessa 1914 |

VAASAN VESI
VASA VATTEN

Puhdasta vettä vuodesta 1915.

Lähde: Vaasan Vedet - Vasa och dess Vatten | Petri Juuti & Tapio Katko | 2006
Lyhennelmä ja taitto: Lena Karlsson | 2015

Copyright © Vaasan Vesi 2015

